

UOT 81 41; 801. 7

FİRUDİN RZAYEV*

NAXÇIVANDA M.Ö. YAŞAMIŞ BUDİ PROTOTÜRKLERİ İLƏ BAĞLI
ETNOOYKONİMLƏR

Məqalədə m.ö. Naxçıvanda yaşamış Budi türklərinin adı ilə bağlı oykonimlərdən bəhs olunur. Naxçıvanla bağlı bu mövzu indiyədək alimlər tərəfindən araşdırılmamışdır. Bu prototürk adlarını daşıyan oykonimlərdəki dil elementləri müxtəlif sözlük və mənbələrlə müqayisəli təhlil olunmuşdur. Bu istiqamətdə dil elementləri əski yazılı salnamələrə istinadən də təhlil olunmuşdur. Bu yazılardakı qədim türk sözləri ilə oykonimdəki sözlərin müqayisəsi yeni elmi nəticələr ortalığa çıxarır. Linqvistik təhlil zamanı Naxçıvan oykonimlərində ortalığa çıxan yazıyaqədərki dövr dil elementləri antik yazılarda da təkrarlanır. Tarixi materialların hərtərəfli araşdırılması zamanı aydın olur ki, oykonimlər bu tayfaların adından yaranıb. Budi prototürkləri isə antik mənbələrə əsasən m.ö. II-I minillikdə qədim Naxçıvan-Naxər ölkəsi ərazilərində yaşamışlar.

Açar sözlər: *Naxçıvan, Midiya, Budi, m.ö minilliklər, etnooykonim, dil elementləri.*

Qədim Azərbaycan ərazisində prototürklərin bir ittifaqda qurduğu Midiya dövləti, bu ərazidə qurulmuş, Aratta, Mitan, Manna kimi dövlətlərdən sonra tarix səhnəsində m.ö. II-I minilliklərdə yer alan növbəti dövlətlərimizdən biri olmuşdur. Herodotun, “Tarix” əsərində Midiya türk dövlətinin aparıcı tayfalarından bus, partagen, struxat, arizant və maqlarla bərabər altı tayfadan biri də Budi türk tayfaları olmuşdur. Bu tayfalar haqqında da tədqiqatlarda vahid konsepsiya mövcud deyil. Biz Herodotun yazılarında Budin adda boyların skiflər olaraq göstərildiyinə, onların Don çayının ətrafındakı meşələrdə yaşadığına təsadüf edirik. Bu yazılarda Budi tayfaları eləcə də Budii tayfası olaraq Şümer-Akkad yazılarında verildiyi haqqında da məlumatlara rast gəlirik (6, I 101; IV 21-22, 105). Rus müəllifi Anatoli Perminovun da yazılarında Midiya tarixi və tayfaları haqqında maraqlı fikirlər mövcuddur. O, bu tayfa birliyinin kimliyi, hansı kökə aidliyinə dair məlumatlar verməklə, Midiya dövlətini hürrütlərin qonşusu hesab edərək, bus tayfalarını yerli sakinlər, partagenləri “köçəri tayfalar”, struxatları ural-altay mənşəli qəbilə, arizantları hürrülər olaraq, maqları şumer tayfaları, budiləri isə sak-massagetlərin Budin tayfa qoluna aid olduğunu yazır. Müəllif, Budi tayfa adının mənası haqqında heç bir fikir söyləmir (15).

Midiya tayfaları budilər haqqında biz E.A.Qrantovskinin yazılarında da məlumatlara rast gəlirik. Dəfələrlə qeyd etdiyimiz kimi o, türklərə aid olan bütün tayfaları “farsdilli” hesab edib. Midiya tayfaları haqqındakı məlumatlarında da müəllif, Budi tayfalarını “farsmənşəli” kimi göstərərək burada “bud” komponentini ved-“şər, şeytan” mənasında olub Midiya tanrılarından biri, şər tanrısı Vidvedatın adından gəldiyini yazır (9, s. 267, 281).

N.A.Baskakov isə, türk tayfa dillərini tədqiq edərkən, cənub rus çöllərindəki Qıpçaq türkləri arasında Bout tayfa adını göstərir və onun türk tayfası olmaqla qıpçaqlarla bir ittifaqda olub mənşə və dil baxımdan eyni olduqlarını qeyd edir (2, s. 254). L.Məmməd bütün yazılarında olduğu kimi yenə də yazılarında tarixi təhrif edərək adətində uyğun hürrü, kuti, manq, sak türk tayfalarını kürd tayfaları olaraq təqdim edib, Midiya tayfaları budilər də kürdlərin əcdadları hesab edərək, onların öz adlarını kürd tayfaları buciyan, buceri, bucnurd, adveli, acelavend, acilan, bacui badikiyan adlarına verdiyini və Batman adının da buradan gəldiyini yazır. O, şimali Kürdüstanda Batman adının Mala Badi kürd tayfa adından yarandığını qeyd edir. Buna baxmayaraq biz xeyli sayda yazılarımızda tarixi və dil faktlarına söykənərək istər hürrü, kuti, istərsə də sak, maq, Midiya tayfalarının türklər olduğuna dair elmi sübutlar göstərmişik (ətraflı bax,

12, s. 345-353).

Xüsusi olaraq qeyd edək ki, XII əsr Monqol türkləri arasında Budat tayfa adına rast gəlirik. Bu haqda geniş məlumat verən Rəşid əd-Din bu tayfaları köklü türklər hesab etmişdir ki, (4, s. 77-78, 193) bu da L.Məmməd uydurmalarını tamamilə təkzib edir.

Rus alimi V.V.Boqdanov ümumiyyətlə rusların-slavyanların formalaşmasında Midiya tayfalarının, eləcə də skiflərin rolunun olduğunu xüsusi qeyd edir. O, m.ö. X-IX əsrlər Baktriya və Soqdiya ərazilərindən, Arrandan hazırkı Moskva ətrafına hürrülərin köç edərək Xoroşev-Mnevnik və Xarkov şəhərini qurduqlarını, Midiya tayfaları budilərin də skiflərlə bərabər bu şəhərlər ətrafında məskunlaşdıqlarını qeyd edir (2, s. 541). Əgər diqqət etsək, bu tayfa haqqında müxtəlif versiyalar mövcuddur. Lakin xeyli sayda inkar olunmaz tarixi və dil faktları, budilərin türk tayfaları olduğunu sübut edir.

Q.Qeybullayev Budi sözünün türk tayfa adı olduğunu yazaraq, onun əsasən türk xalqları ərazilərində yayıldığını, orta əsrlər Azərbaycanda olan Podar türk tayfa adının, Qara dənizin şimalındakı budinlərin bu addan gəldiyini tarixi faktlarla sübut etmişdir. O, bu addakı “bud” komponentini tayfa adı olaraq götürsə də, mənası haqda heç bir fikir söyləməmişdir (7, s. 257). Digər bir kitabında da bu mövzuya toxunan müəllif, qırpaqlar arasında bir boyun adının Boudi, XIII əsrdə monqollarda bir tayfa adının Budat, skiflərin bir tayfa adının isə Herodota istinadən Budin olduğunu qeyd edərək, bu tayfaların yalnız türklər arasında yayıldığını istər dil, istər ərazi, istərsə də tarixi faktlarla elmi cəhətdən əsaslandırmışdır (8, s.121). Biz müəllifin fikrinin təsdiqi və adın mənası haqqında bəzi fikirlərimizi də əlavə etməklə, onların bir türk boyu olduğunu qeyd etməyi lazım bilirik.

Bildiyimiz kimi Midiya dövlətində aparıcı rolunu oynayan Budi türk boylarının adı Bud, Buday, Buda-Koşelevo, Budaev, Bude, Buden, Baden, Budı, Budar kimi xeyli etnooykonim şəklində hazırda Türkiyə, Qafqaz, Orta Asiya, Altay və Sibir türklərinin ərazilərində, yəni areal türk coğrafi adlar sistemində öz izlərini qorumaqdadır (10, s. 45, 50-51, 74-75, 80).

Bu hal eynilə Azərbaycan toponimik sistemində də təkrarlanır. Quba rayonunda 5 adda Buduq, Laçında Buduqdərə, Balakəndə Bediğar kimi məntəqə adları (1, s. 17, 22), eləcə də qədim Azərbaycan torpaqları İrəvan xanlığı ərazisində işğaldan sonra adları dəyişdirilmiş Bədirlil-Bartsraşen, Bədəli-Yeğeknut, Patirinc-Areq, Ağbudi-Aqiti, Vədi-Ararat kimi adlar buna misal ola bilər (14, s. 12-13, 34, 68). Qeyd edək ki, Ararat adı da sonradan dəyişdirilib Masis olmuşdur və bu sözlərin, adların heç biri erməni dilində deyil (-F.R.). Əgər diqqət etsək, Budi tayfaları bütövlükdə türklər yaşayan ərazilərdə geniş yayılmış və coğrafi adlar sistemində öz izlərini əbədiləşdirmişlər. Bu isə adın nə erməni, kürd, nə də rus, fars, talış dilləri ilə heç bir əlaqəsi olmadığını bir daha sübut edir.

Adın etimoloji izahına gəldikdə isə, biz yuxarıda onun Q.Qeybullayev tərəfindən “bud” şəklində tayfa adı kimi götürüldüyünü, buradakı “bud” sözü və -i saiti haqqında isə heç bir fikir söyləmədiyini qeyd etdik. Biz adın Bud+i kimi bu iki komponentdən formalaşdığına tam əminik. Qeyd edək ki, görkəmli tarixçimiz Y.B.Yusifov birinci “bud” komponentini qədim türk dillərində “dağ qolu” mənasında izah etmişdir. Bununla bərabər biz “bud” sözünə qədim salnamə yazılarda “bud/bad/mat” sözü ilə eyni yazılış və quruluşda olmaqla “ölkə yurd” mənalarında da rast gəlirik. Adın -i sonluğu isə yazılarımızda da qeyd etdiyimiz kimi M.Kaşğari divanında irdi, erdi- “nail oldu, qurdu” kimi mənalar daşmışdır. Bu mənə ilə Y.Yusifovun “dağ qolu nail oldu” ifadəsi heç bir mənə bildirmir. Lakin ikinci mənə nəzərə alınmaqla ad “Yurd quranlar”, “Yurda nail olanlar”, “Yurda sahib olanlar” mənalarında qədim türk dilindədir. Biz bu mənəni doğru hesab edirik (12, s. 347-351).

Bütün bu deyilən fikirləri ümumiləşdirərək, nəticə olaraq deyə bilərik ki, 6 Midiya tayfalarından biri olan Budi türk boyları, o dövr Midiya dövlətinin iri və qüdrətli əyalətlərindən

olan Naxçıvan ərazisində də kompakt şəkildə məskunlaşmışlar. Əgər göstərilən tarixi nəzərə alsaq, onların bir tayfa kimi formalaşması, şübhəsiz ki, bu dövlətin yaranma tarixindən qabağa, m.ö. II minilliyin sonları, I minilliyin əvvəllərinə təsadüf etmişdir. Qətiyyətlə demək olar ki, Bus, Arizant, Manq Partagen və digər adı çəkilən boylar əski Türükkü, Subar, Şu, Naxər, Mitan, Bulqar və s. prototürklərin varisləri olmaqla m.ö. VI-I minilliklərin tarixi proseslərində iştirak etmiş, Midiyanın qədim əyaləti Naxçıvanda da yerli xalqlar kimi məskun olmuşlar.

Biz İ.M.Dyakonov, İ. Əliyev, A.G.Sumbatzadə və başqalarının Budi türklərini digər Midiya tayfaları kimi irandilli hesab etdiklərini tarix faktlarla təkzib edib, Qafqaz, Orta Asiya, Altay, Qazan tatarları, Sibir, Saxa, Uyğur xalqlarına qədər ərazilərdə bu adların tayfa, yer adları kimi mövcudluğunu və bu konsepsiyanın yanlış olduğunu göstərmişik. Onların bu geniş ərazidə öz izlərini qoyması isə, tük tayfa ittifaqlarının bir-birinə yardımı ilə bağlı olub müxtəlif türk boylarına kömək məqsədi daşmışdır. Kəngər boylarının oğuzlara, skif kimmerlərin midiyalılara kömək məqsədi ilə gəlişləri, bu tarixi proseslərin izləridir və onlar eyni dilə, eyni inanca sahib olan türk birliyi idi. Apardığımız araşdırmalar zamanı qədim Naxçıvan əyalətinə daxil olan indiki əraziləri və Türkiyə ərazisinə qatılmış İğdır Aralıq, Cənub Azərbaycanda olan Maku, ruslar tərəfindən işğal olunub ermənilərin köçürüldüyü İrəvan xanlığı ərazilərində budilərlə bağlı xeyli ada rast gəlirik. İrəvan, Naxçıvan qəzalarına və Dərəşahbuz, Vedi, Talin, Zərzəmin nahiyələrinə daxil olan Budi tayfa adı ilə bağlı adlar, 1590- 1749-cu illərdən 1932-ci ilə qədər əski arxiv sənədlərində və bugünkü toponimik sistemində də qalmaqdadır. Bu adların etimoloji izahları da Budi tayfalarının türklər olmaqla, adları da türk dilində yaratdıqlarını sübut edir.

Vedi-Budi (4 kənd). 1590, 1724-cü illərə aid sənədlərdə türk dillərinə xas б≈v, u≈e səsəvzləmələri ilə “Vedi”, “Böyük Vedi”, “Kiçik Vedi” və “Zimmi Vedisi” kimi həm məntəqə, həm də nahiyə adı olaraq Kəstənli, Acısu, Əsti, Qarabağ kəndləri aralarında qeydə alınan bu adlar, Naxçıvanın Vedi nahiyəsində göstərilirlər (5, s. 51, 172). Adlar bütövlükdə azərbaycanlılar yaşayan ərazilər olmaqla, onların dilindədir və bu 4 kənd Midiya tayfası budilərin adından yaranmışdır.

Budar. Bu məntəqə adının ilkin variantda Budi+ər şəklində olub -i saitinin düşümü ilə “Budi əri” mənasında olub, əski türk tayfaları Sub+ər, Xəz+ər, Dög+ər kimi tayfa adları ilə eyni adlanma-nominasiya üslubuna malik addır. Bu məntəqə adına 1724-cü ilə aid sənədlərdə Naxçıvan qəzasının Zərzəmin nahiyəsində Yekcuq və Qayadibi kəndləri arasında rast gəlirik (5, s. 120). Göründüyü kimi ad istər quruluş, istərsə də leksik-semantik baxımdan tamamilə türk-Azərbaycan dilindədir.

Budarvanıs. Maraqlı semantik quruluşa malik olan bu məntəqə adı 1590-cı ilə aid sənədlərdə Naxçıvana aid İrəvan qəzasının İrəvan nahiyəsində Tərcanlı və Tezxab kəndləri arasında qeydə alınır (5, s.161). Biz adda -i saitinin düşümü və türk dillərinə xas ə≈a, u≈ı səsəvzləmələrini müşahidə edirik. Bu dil faktlarının bərpası ilə məntəqə adının Budi+ər+van+us yazılışında qədim türk sözlərindən formalaşdığı sübut olunur. Burada Budi tayfa adı, ər-“ər, igid”, van-“məkan”, bun/ban yazılışında “nəsil, tayfa, soy”, eləcə də “uca” və us-“ağıllı, zəkali” qədim türk sözləri məntəqə adını “Zəkali Budi ərinin məkanı” mənasında olduğunu göstərir (3, s. 81). Beləliklə ad tamamilə əski türk-Azərbaycan sözlərindən yaranmışdır.

Bədəxşan. Məntəqə adı 1590-cı ilə aid sənədlərdə Naxçıvan qəzasının Naxçıvan nahiyəsində Qahab və Təhmasqulu kəndləri arasında göstərilir (5, s.164). Qeyd edək ki, bu oykonim K.N.Smironovun yazılarında Badaşxandan gələn ailələrin saldıdığı məntəqə kimi göstərilmiş, A.Bağırov bu fikrin davamı olaraq onun monqolların hücumu zamanı əsgərlərin məskunlaşdığı kənd kimi ehtimal edərək, şəxs adından yarandığını da istisna etməmişdir. Fikrimizcə, məntəqə adında u≈a, k≈x səsəvzlənməsi izlənməklə -i saiti növbəti sözün saitle başlamasına görə düşmüş, ad ilkin formada Budi+as+kan yazılışında olmuşdur. Budi tayfa adına

qoşulan as-“güclü” sözü (12, s. 347-353) və kan –“yer, məkan”, eləcə də “xan, kağan” sözləri ilə məntəqə adı “Güclü Budi məkanı” mənasında izah olunur. Biz adın bu şəkildə olduğunu doğru hesab edirik.

Kabudlar. 1590-cı ilə aid sənədlərdə bu ad Naxçıvan qəzasının Əlincə nahiyəsində Qoyluca və Dərgəmərək kəndləri arasında qeydə alınır (5 s. 182). Diqqət etsək, bu məntəqə adı da qədim türk sözlərindən formalaşmışdır. Tayfa adı və ka-“qismət, pay”, “şan-şöhrət” mənalı qədim türk sözləri ilə (8, s. 82; 13, s. 607) məntəqə adı “Şöhrətli Budi” mənasında izah olunur. Biz adın sonuna qoşulan müasir -lar “cəmlük” şəkilçisinin ada sonralar əlavə edildiyini düşünürük.

Kabud (2 kənd). Kabudlar məntəqə adı ilə eyni quruluşda olan bu ad da “Şöhrətli Budi” mənasında izah olunur. Biz bu ada 1727-ci ilin sənədlərində Naxçıvan qəzasının Dərələyəz nahiyəsində rast gəlirik (11, s. 36). Adda sadəcə olaraq -i saiti düşmüşdür və burada heç bir fonetik əvəzlənmə qeydə alınmır.

Nüvədi. Bu məntəqə adı 1590-cı ilə aid sənədlərdə Naxçıvan qəzasının Şorlut nahiyəsində bir adı da “Nüvədə” kimi Nüsnüs və Dükən kəndləri arasında mənası anlaşılmayan bir ad kimi göstərilir (5, s.179). Biz adda ümumtürk dilləri üçün xarakterik olan $v \approx b$, $u \approx ə$ səsəvəzlənmələrini müşahidə edirik. Məntəqə tayfa adı və qədim türk dilində sinonim söz olan ni-“verdi, bağışladı” və “mənim” qədim türk sözü ilə etnooykonim kimi formalaşmışdır. Fonetik səsəvəzlənmə və bu qədim türk sözləri ilə məntəqə adı “Budi verdiyi” və “Mənim Budi” yurdum mənasında izah olunur. Biz sonuncu variantı daha düzgün hesab edirik.

Badilü. Naxçıvan qəzasında qeydə alınan bu etnooykonim 1590-cı ilə aid məlumatlarda Şərur nahiyəsində Kosacan kəndi yaxınlığında “Badilü” şəklində göstərilir (5, s.168). Bəzən mənbələr bu iki kəndin eyni kənd olmaqla müxtəlif adlandıqlarını yazırlar. Lakin biz sənədlərdə adların hər birinin ayrı-ayrılıqda fəaliyyətini görürük. Ada -lü “mənsubluq” şəkilçisi sonradan əlavə edilmiş, məntəqə adı birbaşa tayfa adından $u \approx a$ səsəvəzlənməsi ilə yaranmışdır.

Bədəli (2 kənd). Hər iki məntəqə 1724-cü ilə aid sənədlərdə Naxçıvan qəzasının Göyçə nahiyəsində “Bədəli” və “Bədəlli” yazılışlarında 2 məntəqə olaraq Qarakilisə və Altuntaxt, Dilənçi və Dəlikdaş kəndləri arasında qeydə alınır (5, s. 55-56). Badilü məntəqə adı ilə eyni quruluşa malik olan bu adlar da Budi taya adından yaranmış, -lı, lü “mənsubluq” şəkilçiləri adlara sonradan əlavə edilmişdir.

Bədgus. Maraqlı və elmi cəhətdən əhəmiyyətli semantik quruluşda olan bu ad, 1590-cı ilə aid sənədlərdə Naxçıvan torpağı daxilindəki İrəvan qəzasının İrəvan nahiyəsində Caqerşin və Göykilisə kəndləri arasında qeydə alınır (5, s.160). Adın ilkin variantının Budi+kut yazılışında olduğunu düşünürük. Fikrimizcə, burada türk dillərinə xas $t \approx s$ səsəvəzlənmələri müşahidə olunur. Məntəqə adındakı kut/qut komponenti qədim türklərdə “qüvvə” mənasında işlənmişdir (8, s.146). Bunları nəzərə alsaq kut/qut-“qüvvə” qədim türk sözü ilə məntəqə adı “Qüvvətli Budi” mənasında izah olunur.

Arbad. Bu məntəqə adı 1590-cı ilə aid sənədlərində Naxçıvana aid İrəvan qəzasının İrəvan nahiyəsində Göykünbəz və Zəngi kəndləri arasında göstərilir (5, s. 159). Biz adın ilkin variantda Ər+budi yazılışında olduğunu, -i saitinin düşümü ilə təhrif olunduğunu görürük. Diqqət etsək, qədim türklərdə bəzən tayfa adlarının formalaşmasında ər-“kişi, igid” sözlərinin Ər+sak, Ər+tus kimi tayfa adlarının əvvəlində də gəldiyini görürük. Bu quruluşda məntəqə adı “Ər Budi/Budi əri” mənasında izah olunur.

Bütün bu etnooykonimlər qədim Naxçıvan ərazilərində Budi prototürklərinin tarixi izləridir. Bu məntəqə adlarındakı ak-“uca, ucalmaq”, as-“güclü”, kan/xan-“xan, kağan”, van-“məkan” ni-“verdi, bağışladı”, “mənim”, ka-“qismət, pay”, “şan-şöhrət”, ər-“kişi, igid”, kut/qut-“qüvvə”, ti-“tikmək” kimi yazıyaqədərki dövr türk dili ünsürləridir. Bu əski sözlər qeyd

etdiyimiz kimi qədim as, kuti, lulubəy, hürri, nahər, türükkü, şu, subər, koman və s. türklərdə də eynilə təkrar olunur. Əgər adlardakı əski türk sözlərinə diqqət etsək, onların birhəcalı olması da dilimizin adlardakı qədim izlərini bir daha təsdiq edir. Bütün bunlar isə Budi tayfalarının bir türk tayfası olduğunu bir daha sübut edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Баскаков Н.А. Введение в изучении тюркских языков. Москва: Высшая школа, 1969, 384 с.
2. Azərbaycan SSR-nin qısa toponimlər lüğəti. Bakı: ASE Baş redaksiyası. 1986, 114 s.
3. Древнетюркский словарь. Ленинград: Наука. 1969, 676 с.
4. Фазлуллах Рашид ад-Дин. Джамии-ат Таварих, Баку: Изд. АН Азербайджанской ССР, 1957, т. I, кн. I, 361 с.
5. İrəvan əyalətinin icmal dəftəri. Bakı: Elm, 1996, 184 s.
6. Геродот. История. Пер. и примеч. Г.А Стратановского. Ленинград: Наука, 1972, 599 с.
7. Гейбуллаев Г.А. К этногенезе азербайджанцев. Т. I, Баку: Элм, 1991, 548 с.
8. Qeybullayev Q.A. Azərbaycan türklərinin təşəkkülü tarixindən. Bakı: Azərənəşr, 1994, 278 s.
9. Грантовский Э.А. Ранняя история иранских племен Передней Азии. Москва: Наука, 1970, 393 с.
10. Малый атлас мира. Москва: Картография ГУГК, 1985, 331 с.
11. Nahçıvan sancağının müfəssəl dəftəri Bakı: Sabah, 1997, 336 s
12. Rzayev F.H. Nahçıvan əhalisinin etnogenezi tarixindən (miladdan öncə II-I minilliklər). II c. Bakı: ADPU-nun mətbəəsi, 2017, 588 s.
13. Севортян Э.В. Этимологический словарь тюркских языков. Т. I, Москва: Наука, 1974, 777 с.
14. Tarixi adlara qarşı soyqırımı. Bakı: Təhsil, 2006, 91 s.
15. <http://shkolazhizni.ru/school/articles/61678/>
16. <http://www.delphis.ru/journal/article/nashi-midiiskie-korni>

**AMEA Naxçıvan Bölməsi
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
e-mail: firudinrzayev@gmail.com*

Firudin Rzayev

The ethnooykonyms related with the names of Bolqar tribes lived in Nakhchivan b.c.

The article deals with the ethnooykonyms related with the names of Budi turuks tribes lived in Nakhchivan B.C. This topic has never been investigated by the scientists till nowadays. The language elements exist in these prototurk oykonyms have comparative investigated with different dictionaries and sources. The comparative investigation of the ancient turkic words exist in these writings with the words reflected in these oykonyms give opportunity to carry out some new scientific results. During the linguistic investigation we see that the ancient language elements exist in the oykonyms of Nakhchivan are repeated in ancient writings. During the detailed investigation of historical materials it is clear that the oykonyms have been formed from these tribe names. According to the ancient sources the prototurks Budi were lived in the terri-

tories of Nakhchivan-Nakhar country in the II-I b.c.

Keywords: *Nakhchivan, Midiya, Budi, millenniums B.C., ethnooykonyms, language elements.*

Фирудин Рзаев

Этноойконимы, связанные до н.э. с прототюрками буди, живущих в Нахчыване

Статья посвящена этноойконимам до н.э. связанные с прототюркским племенам Буди. Эта тема, связанная с Нахчываном, до сих пор не были исследованы учеными. Языковые единицы в ойконимах, носившие, имени этих прототюрков сопоставлены разными словарями и источниками. По этому направлению были исследованы и сопоставлены языковые элементы на основе древних летописей. При сопоставлении слова в летописях с древнетюркскими словами выявлены много научные результаты. Обнаруженные языковые элементы в Нахчыванских ойконимах, дописьменного периода при лингвистическом анализе повторялись и в античных летописях. Путём всестороннего анализа исторических материалов и языковых элементов выявлено, что ойконимы наименованы с именами этих племен. А прототюрки Буди на основе античных сведений жили на древней Нахчыванской земле, в стране Нахарин-еще с II-I тысячелетий до н. э.

Ключевые слова: *Нахчыван, Мидия, Буди, тысячелетии до н.э., этноойконимы, языковые элементы.*

Daxilolma: İlkin variant 10.01.2020
Son variant 19.03.2020